

ความเที่ยงธรรมในการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศและเรดด์พลัส

คู่มือฉบับย่อสำหรับวิทยากรกระบวนการระดับรากหญ้า

คำถาม และ คำตอบ

ความเที่ยงธรรมในการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศและเรดด์พลัส คู่มือฉบับย่อสำหรับวิทยากรกระบวนการ ระดับรากหญ้า

คำถาม และ คำตอบ

Copyright © RECOFTC พฤษภาคม 2557
กรุงเทพฯ , ประเทศไทย

ภาพถ่ายทุกภาพในเอกสารเป็นของRECOFTC

ผู้สนใจสามารถทำการผลิตซ้ำเอกสารเพื่อการศึกษาหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่ใช่การค้า โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการยินยอมอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ไม่อนุญาตให้ทำการผลิตซ้ำเพื่อขายหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นทางการค้าโดยปราศจากการอนุญาตอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรจาก เจ้าของลิขสิทธิ์แต่ไม่อนุญาตให้ทำการผลิตซ้ำเพื่อขาย หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นทางการค้าโดยปราศจากการอนุญาตอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรจาก เจ้าของลิขสิทธิ์

เอกสารนี้พัฒนาขึ้นโดย RECOFTC ภายใต้โครงการเสริมสร้างศักยภาพเรดด์พลัสระดับรากหญ้าในเอเชีย (โครงการ REDD+Grassroots) โดยการสนับสนุนของNorwegian Agency for Development Cooperation (NORAD) และโครงการเพื่อความเที่ยงธรรมระดับรากหญ้าและการขยายเครือข่ายในกลุ่มน้ำโขง(โครงการ GREEN Mekong), โดยการสนับสนุนของ United States Agency for International Development (USAID) ความคิดเห็นในเอกสารนี้ไม่ถือเป็นมุมมองทั้งหมดของRECOFTC – ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า, NORAD และ USAID และ RECOFTC จะไม่รับรองต่อความผิดพลาดหรือความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นเกิดจากการแปลเอกสารนี้จากต้นฉบับภาษาอังกฤษไปสู่ภาษาอื่นๆ

กิตติกรรมประกาศ

RECOFTC ขอขอบคุณแหล่งทุนสนับสนุนได้แก่ NORAD สำหรับการสนับสนุนโครงการ REDD+Grassroots และ USAID สำหรับการสนับสนุนโครงการ GREEN Mekong

วัตถุประสงค์ของเอกสาร

คู่มือฉบับย่อนี้เป็นผลจากความร่วมมือระหว่างโครงการระดับภูมิภาคของ RECOFTC 2 โครงการ - ได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพเรดด์พลัสระดับรากหญ้าในเอเชีย (หรือโครงการ REDD + Grassroots) และโครงการเพื่อความเที่ยงธรรมระดับรากหญ้าและการขยายเครือข่ายในลุ่มน้ำโขง (หรือ โครงการ GREENMekong) วัตถุประสงค์ของคู่มือรวมคำถามคำตอบนี้เพื่อสนับสนุนวิทยากรกระบวนการในระดับรากหญ้าผู้ซึ่งมีบทบาทหน้าที่จัดการอบรมเพื่อส่งเสริมความเที่ยงธรรมทางสังคมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะกิจกรรมภายใต้กลไกเรดด์พลัส (REDD+) หรือ การลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและป่าเสื่อมโทรมคู่มือฉบับนี้ยังจะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักๆ ในระดับจังหวัดหรืออำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ต้องทำงานสร้างกระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นและในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเที่ยงธรรมในการพัฒนาวิธีการเพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และวิธีการอื่นๆ ในการจัดการป่าไม้

แม้ว่าจะมีเอกสารอื่นๆ ที่อธิบายเกี่ยวกับเรดด์พลัสในเชิงลึกหรือแม้กระทั่งเอกสารเกี่ยวกับประเด็นเรดด์พลัสที่เจาะจงในประเด็นความเที่ยงธรรมอยู่ทั่วไปก็ตามเราก็ยังพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับล่างมักไม่ค่อยเข้าถึงเอกสารเหล่านี้หรือไม่ได้รับเอกสารที่เข้าใจง่ายสำหรับพวกเขาเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมกับเรดด์พลัส ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับรากหญ้าจึงมักไม่สามารถทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการส่งเสริมความเที่ยงธรรมในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมทางสังคมนั้นค่อนข้างซับซ้อนและมักจะเป็นนามธรรมจึงต้องมีการอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้นสำหรับผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่นและเนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้า รวมทั้งภาคประชาสังคมในท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชน ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในประเด็นนี้ ทำให้ไม่สามารถนำเสนอมุมมองและความต้องการต่อผู้กำหนดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเสียอำนาจต่อรองให้กับกลุ่มผลประโยชน์ที่สามารถสร้างแรงจูงใจได้มากกว่า คู่มือฉบับย่อซึ่งรวบรวมคำถามคำตอบนี้ จะมีคำอธิบายง่ายๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของความเที่ยงธรรมทางสังคมในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส

¹ REDD+ มีรายละเอียดมากกว่าการทำลายป่าและป่าเสื่อมโทรม, และให้ความสำคัญรวมถึงการอนุรักษ์, การจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน, และการเพิ่มการเก็บกักคาร์บอนในป่า

เนื้อหาในคู่มือฉบับย่อ

ในคู่มือฉบับย่อนี้จะมีชุดคำถามและคำตอบ 10 ประเด็นเด่นๆ โดยคำถามนั้นจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพของวิทยากรกระบวนการในระดับรากหญ้าซึ่งจะมีทั้งคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมทางสังคมในบริบทการจัดการป่าไม้และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในขณะที่เดียวกันก็มีประเด็นที่กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเพิ่มความเที่ยงธรรม, การมีส่วนร่วม และการดึงทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส โดยรายละเอียดของคำถามต่างๆ มีดังต่อไปนี้:

ส่วนที่ 1 – แนวคิดพื้นฐาน ในส่วนนี้จะอธิบายแนวคิดความเที่ยงธรรมทางสังคม, องค์ประกอบ, และความแตกต่างจากคำว่า ความเท่าเทียม หรือ equality ในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ เรดด์พลัส

ส่วนที่ 2 – ความเที่ยงธรรมในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ เรดด์พลัส กล่าวถึงพัฒนาการของความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้, และความสำคัญในการส่งเสริมความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ เรดด์พลัส

ส่วนที่ 3 – แนวทางด้านนโยบายและความท้าทายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวถึงแนวทางด้านนโยบายในระดับสากลเพื่อส่งเสริมความเที่ยงธรรมในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, เรดด์พลัส และความท้าทายที่พบในระดับรากหญ้า

ส่วนที่ 4 – การพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มความเที่ยงธรรม ซึ่งจะเน้นที่ความต้องการและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพในระดับรากหญ้าเพื่อทำให้เกิดความเที่ยงธรรมมากขึ้น ในส่วนนี้ยังกล่าวถึงเกณฑ์และตัวชี้วัดที่จะใช้ในการติดตามการนำเอาแนวคิดเรื่องความเที่ยงธรรมทั้งด้านหลักการและประโยชน์มาปรับใช้ในกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส; นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดจากโครงการระดับภูมิภาค 2 โครงการ คือ โครงการ REDD+ Grassroots และโครงการ GREEN Mekong – ว่ามีบทบาทอย่างไรในการส่งเสริมความเที่ยงธรรมในบริบทป่าไม้และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

คำถามหลัก 10 คำถาม

ส่วนที่ 1: แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความเที่ยงธรรม

Q1 ความเที่ยงธรรมคืออะไร และ แตกต่าง จากความเท่าเทียมอย่างไร?

Q2 องค์ประกอบหลักของความเที่ยงธรรมมีอะไรบ้าง?

ส่วนที่ 2: ความเที่ยงธรรมในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส

Q3 การสร้างเสริมความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ มีความสำคัญอย่างไร?

Q4 ประเด็นหลักเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้มีอะไรบ้าง?

Q5 ทำไมการขาดความเที่ยงธรรมจึงทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้ามีแนวโน้มที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้มากขึ้น?

ส่วนที่ 3: แนวทางด้านนโยบายและความท้าทายจากการส่งเสริมความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ในระดับรากหญ้า

Q6 มีแนวทางหรือกลไกทางนโยบายอะไรบ้างในระดับสากล ที่ส่งเสริมความเที่ยงธรรมในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส

Q7 การสนับสนุนให้เกิดความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ ในระดับรากหญ้า มักพบกับอุปสรรคด้านใดบ้าง?

ส่วนที่ 4: การพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มความเที่ยงธรรมในระดับรากหญ้า

Q8 บทบาทของวิทยากรกระบวนการในระดับรากหญ้าเพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมมากขึ้นในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัสมีอะไรบ้าง?

Q9 เกณฑ์และตัวชี้วัดหลักสำหรับติดตามความเที่ยงธรรมในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส?

Q10 บทบาทของ RECOFTC ในการเพิ่มความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้?

ส่วนที่ 1: แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความเที่ยงธรรม

Q1

ความเที่ยงธรรม (equity) คืออะไร และแตกต่างจาก ความเท่าเทียม (equality) อย่างไร?

ความเที่ยงธรรม หรือ equity คือ การทำให้มั่นใจว่าทุกคนจะได้รับโอกาส, สิทธิ, และทรัพยากร ที่เหมาะสมเพื่อเติมเต็มสิ่งที่พวกเขามุ่งหวัง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวคิดที่ว่าชีวิตของแต่ละคนควรเป็นไปตามการตัดสินใจของตนเอง ไม่ใช่เกิดจากเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมและซึ่งพวกเขาไม่สามารถควบคุมได้ ความเที่ยงธรรมยังหมายถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างทั่วถึงเพื่อให้มั่นใจว่าทุกคนได้รับ ส่วนแบ่งที่ 'เป็นธรรม' ในทรัพยากรนั้นๆ, ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าหากกระบวนการในการจัดสรรผลประโยชน์นั้นไม่เลือกปฏิบัติและยุติธรรม

ดังนั้น, เราจะอธิบายความเที่ยงธรรมได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ในระหว่างกระบวนการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรและต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเหล่านี้, ภายใต้หลักการที่ยอมรับร่วมกัน

ความเที่ยงธรรมมีความเชื่อมโยงกับหลักการของความเท่าเทียม หรือ equality-ในแง่ที่ว่าทุกคนมีสิทธิเท่ากันในการดำเนินชีวิตหลายๆ ครั้งเรามักจะมีความสับสนหรือใช้สลับกันไปมาระหว่างคำว่าความเที่ยงธรรมและความเท่าเทียม ซึ่งจริงๆ แล้วทั้งสองคำนี้ไม่เหมือนกัน ความเท่าเทียม หมายถึงการที่ทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงบริบท, สถานะภาพ และตำแหน่งทางสังคมของคนๆนั้น อย่างไรก็ตามการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันไม่ได้หมายความว่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นธรรมและยุติธรรม ความเท่าเทียมจะเกิดผลที่ดีก็ต่อเมื่อผู้คนที่อยู่ภายใต้บริบทเดียวกันและมีความต้องการเหมือนกัน ซึ่งความเที่ยงธรรมเกิดขึ้นบนพื้นฐานความเข้าใจว่าทุกคนไม่ได้มาจากพื้นฐานทางสังคมที่เหมือนกัน และคนบางกลุ่มอาจจะถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรมจากปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของพวกเขา

เป้าหมายของความเที่ยงธรรม คือ การจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่ยุติธรรมและสามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้จัดวางไม่ให้เราบรรลุเป้าหมายต่างๆที่เป็นไปได้ แนวคิดเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมจะช่วยให้เราสามารถระบุปัจจัยที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ไม่เป็นธรรม และสร้างความเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์เหล่านี้

ความไม่เที่ยงธรรม มักเกิดจากการแบ่งแยกคนบางกลุ่มในสังคม ซึ่งอาจมาจากเหตุผลของเพศสภาพ, ชาติพันธุ์, ศาสนา หรือการไร้ความสามารถ ทั้งนี้การแบ่งแยกไม่ว่ารูปแบบใดก็จะนำไปสู่การกีดกันคนหรือกลุ่มคนนั้นๆ ไม่ให้สามารถใช้สิทธิที่ตนมีอย่างอิสระ เช่น ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรบางอย่างที่คนอื่นเข้าถึงได้ นอกจากนี้คนเราอาจเผชิญกับความไม่เที่ยงธรรมเนื่องจากความยากจน (เชิงโครงสร้าง), การอยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล, การเข้าไม่ถึงบริการและข้อมูล, หรือเนื่องจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ ซึ่งความไม่เที่ยงธรรมนี้เกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ทั้งระหว่างหลายๆ ประเทศ หรือแม้แต่ภายในชุมชนใดชุมชนหนึ่งๆ

Q2

องค์ประกอบหลักของความเที่ยงธรรมมีอะไรบ้าง?

องค์ประกอบของความเที่ยงธรรมประกอบด้วย 3 มิติหลักๆ- การจัดสรร, กระบวนการและบริบทเฉพาะ, ดังรายละเอียดด้านล่าง:

ความเที่ยงธรรมในการจัดสรร (Distributive equity) หมายถึงความเป็นธรรมในการจัดสรรความรับผิดชอบด้านต้นทุน, หรือการจัดสรรการสนับสนุน, ความเสี่ยงและผลประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผลจากนโยบายหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ความเที่ยงธรรมในการจัดสรรยังเปรียบเสมือน(แต่ไม่เฉพาะเจาะจง)มิติทางด้านเศรษฐกิจของความเที่ยงธรรม

ความเที่ยงธรรมในกระบวนการ (Procedural equity) หมายถึงความเป็นธรรมในกระบวนการทางการเมืองที่นำไปสู่การตัดสินใจกระบวนการจัดสรรทรัพยากร และการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการเลือกตัวแทน, การยอมรับ/ให้คนทุกกลุ่มมีส่วนร่วม, การแสดงความเห็นและการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ความเที่ยงธรรมในกระบวนการยังคำนึงถึงหลักการบางอย่างที่ต้องเกิดขึ้นตลอดทุกขั้นตอน เช่น การไม่คอร์รัปชั่น, ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น

ความเที่ยงธรรมในบริบทเฉพาะ (Contextual equity) เชื่อมโยงกับมิติอีกสองด้านดังที่กล่าวมาแล้วเนื่องจากต้องพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นอยู่ทางการเมือง, เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการและการจัดสรรอย่างเที่ยงธรรม-โดยอาจเป็นทั้งข้อจำกัดหรือปัจจัยสนับสนุนความเที่ยงธรรมทั้งสามมิติดังกล่าว ความเที่ยงธรรมในบริบทเฉพาะพิจารณาถึงศักยภาพของบุคคล (เช่น สถานภาพทางการศึกษา, การได้รับการยอมรับทางการเมือง), การเข้าถึง (เข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งต้นทุน, แรงงาน, เครื่องมือตลาด เป็นต้น) และอำนาจ (เพื่อให้ได้มาและรักษาความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากร)

องค์ประกอบทั้งสามมิติดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งการขาดมิติด้านใดด้านหนึ่งในกระบวนการส่งเสริมความเที่ยงธรรมอาจส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดหวัง ยกตัวอย่างเช่น ศักยภาพ, การเข้าถึงและอำนาจที่แตกต่างกัน อาจส่งผลค่อนข้างมากต่อความเที่ยงธรรมในกระบวนการและการจัดสรร ในทำนองเดียวกันที่บางสถานการณ์การใช้กระบวนการ FPIC หรือ การยินยอมที่เกิดจากการแจ้งล่วงหน้าและเป็นอิสระ อาจจะไม่สามารถทำให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าหากชุมชนยังคงขาดข้อมูล, หรือไม่มีเวลา และประสบการณ์เพียงพอ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

Xayalath
Phonesavanh

-lead at
participants
to meet the
objective

Token

Service
provider

Mentor

Expect
quality

Order partner

Mentor

- Mentor
to address
the issues

Develop
knowledge

Conflict

Reflect
the best of

Time keeps
Control

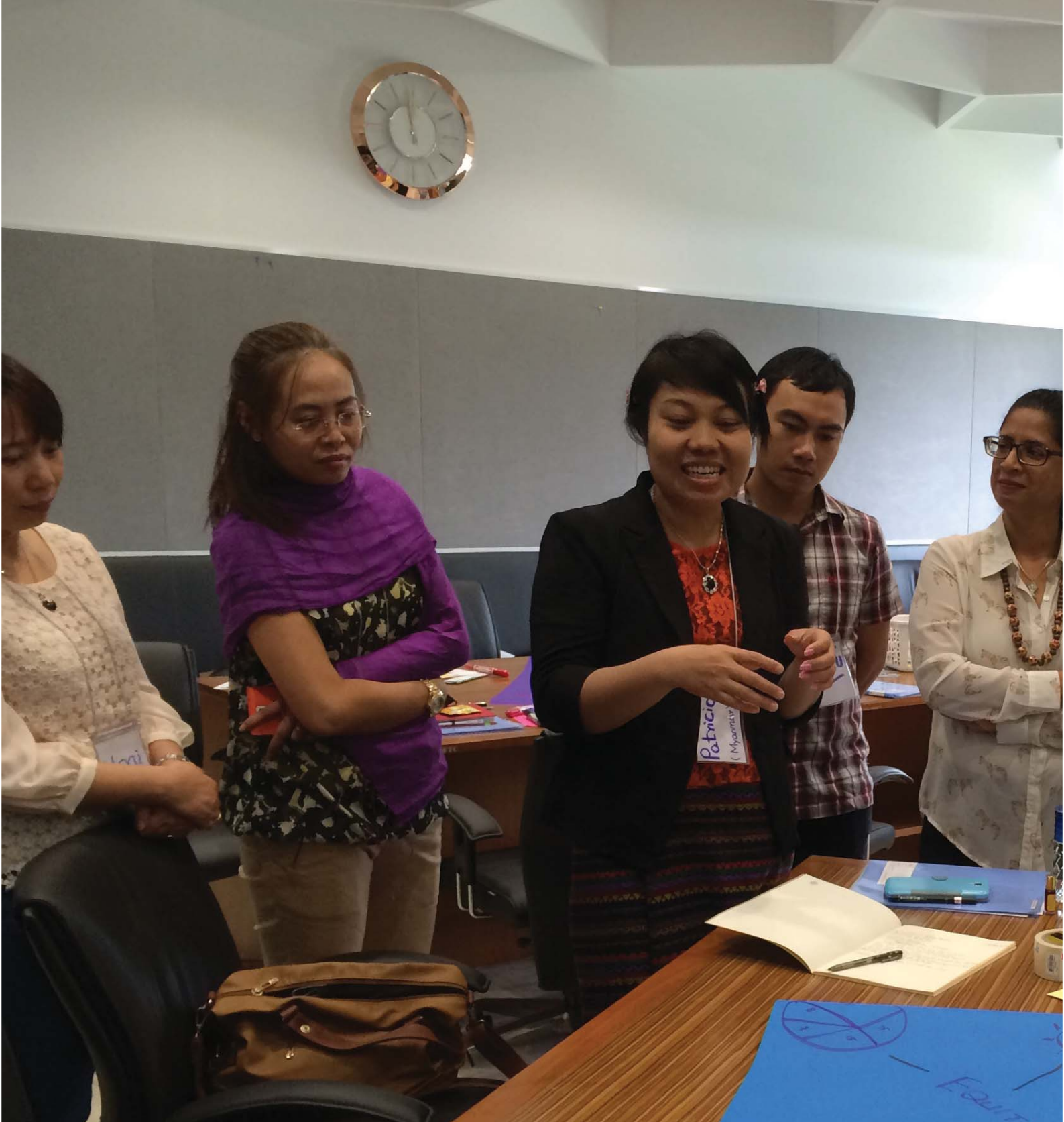
Organize
overlook
Mentor

Control
of stakeholders

Control
of stakeholders

Reflect
the best of

ส่วนที่ 2: ความเที่ยงธรรมในบริบทป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, และเรดด์พลัส

Q3

การสร้างเสริมความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ มีความสำคัญอย่างไร?

ความเที่ยงธรรม หรือ equity นี้ไม่ใช่หัวข้อสนทนาใหม่ด้านการพัฒนา ซึ่งรวมไปถึงภาคป่าไม้ด้วยการพูดคุยถึงความสำคัญและแนวทางสร้างให้เกิดความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้นั้นมีวิวัฒนาการของมันมาตลอด เริ่มจากการเรียนรู้และยอมรับรูปแบบต่างๆ ของการจัดการป่าไม้อย่างมีส่วนร่วม(เช่น การจัดการป่าโดยชุมชน(community-based forest management), การจัดการป่าชุมชน(community forestry management), การจัดการป่าไม้ร่วม(joint forest management), ความร่วมมือในการจัดการป่าไม้(collaborative forest management), การจัดการป่าไม้อย่างมีส่วนร่วม(participatory forest management), ป่าไม้บ้าน(village forestry)และอื่นๆ), แนวคิดเริ่มแรกเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้เริ่มจากรื่องการสนับสนุนความเป็นธรรมและความยุติธรรมทางสังคมในการจัดสรรผลประโยชน์ (การจัดสรรความเที่ยงธรรม)อย่างไรก็ดี จากขบวนการขับเคลื่อนงานบนฐานสิทธิทำให้การถกเถียงเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้ยกระดับขึ้นซึ่งในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชน รวมทั้งการเพิ่มความเข้มแข็งและอำนาจ เพื่อให้บุคคลและชุมชนสามารถเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (ความเที่ยงธรรมในกระบวนการ) และเพิ่มการเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรนั้นๆ (ความเที่ยงธรรมในบริบทเฉพาะ)

ดังนั้น หลักการณพื้นฐานของการเพิ่มความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้ คือการสร้างให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งปันทั้งความรับผิดชอบ, ต้นทุน, และผลประโยชน์ สำหรับทุกคนที่พึงพิงและเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้;ซึ่งจะนำไปสู่การให้ผลผลิตและบริการทางนิเวศที่ยั่งยืนรวมถึงความมั่นคงในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการพิจารณาให้เกิดความเที่ยงธรรมในการจัดการป่าไม้ที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกันทั้งสามมิติดังที่กล่าวแล้วหากขาดซึ่งมิติใดมิติหนึ่งอาจส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการสร้างรายได้ขั้นต่ำที่จะสนับสนุนความมั่นคงในการดำรงชีพของชุมชน นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงด้วยว่าความแตกต่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักทั้งในการเข้าถึงหรือการควบคุมการจัดการหรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างมากต่อกระบวนการและการจัดสรรของความเที่ยงธรรม ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความไม่เที่ยงธรรมขึ้นได้ สำหรับการลดหรือป้องกันไม่ให้เกิดความไม่เที่ยงธรรมคือการตั้งเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจนไปที่กลุ่มคนที่ยากจนหรือกลุ่มคนชายขอบ(ความเที่ยงธรรมในบริบทเฉพาะ)และช่วยให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับการแบ่งปันประโยชน์มากขึ้น ดังตัวอย่างในกรณีศึกษาจากประเทศเนปาล (ดูกรอบที่ 1)

กรอบที่ 1: ความเที่ยงธรรมในการจัดสรร, กระบวนการ และในบริบทเฉพาะ กรณีป่าชุมชน

ป่าชุมชนในประเทศไทย เป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงถึงการเชื่อมโยงมิติด้านต่างๆ ของความเที่ยงธรรม ทั้งการจัดสรร, กระบวนการ, และในบริบทเฉพาะ

เมื่อเกิดขบวนการป่าชุมชนขึ้นในทศวรรษ 1970s วัตถุประสงค์หลักของการส่งเสริมงานป่าชุมชน คือ การเพิ่มพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของป่า ซึ่งนำมาสู่การสร้างกฎระเบียบเพื่อกำจัดการเก็บหาทรัพยากรจากป่าของกลุ่มผู้ใช้ป่า หรือ community forest user groups (CFUGs) เพื่อให้ป่ามีการทดแทนและฟื้นฟูลง อย่างไรก็ตามการเพิ่มมาตรการที่เข้มงวดเช่นนี้ทำให้รายได้จากป่าของชุมชนลดลง และกลุ่มคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือคนจนที่พึ่งพิงป่าชุมชน เนื่องจากมีพื้นที่ป่าในครอบครองอยู่น้อยหรือไม่มีเลย การจัดสรรต้นทุนในการจัดการและผลประโยชน์จากการจัดการป่า (ผลผลิตจากป่าและรายได้) จึงกลายเป็นประเด็นที่สำคัญ รวมทั้งการพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนก็กลายเป็นเป้าหมายอีกหนึ่งอย่างของป่าชุมชน เพิ่มเติมจากเป้าหมายการฟื้นฟูป่า ในปี 2552 ได้มีการพัฒนาแนวทางที่กำหนดให้กลุ่มผู้ใช้ป่าต้องแบ่งรายได้ที่ได้จากป่ามาจำนวน 35% เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนยากจนในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการนำองค์ประกอบของความเที่ยงธรรมมาใช้อย่างชัดเจน และในหลายๆ กรณี ‘กฎระเบียบ’ ที่ว่านี้เป็นกฎที่ต้องนำไปใช้กับทุกคนอย่างเท่าเทียม แต่เนื่องจากบางคนยังไม่สามารถปฏิบัติตามได้หรือไม่มีความต้องการโดยตรง หรือไม่มีเวลาเก็บหา เป็นต้น ทำให้คนบางกลุ่มอาจจะไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรจะเป็น ยกตัวอย่างเช่น ครอบครัวที่ยากจนมักไม่สามารถเข้าถึงหรือไม่มีเครื่องมือและทุนเพียงพอในการเก็บหาหรือการขนส่ง เพื่อใช้สอยประโยชน์จากไม้ในป่าตามสิทธิที่ตนควรได้รับ และเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นบริบทเฉพาะเหล่านี้ทำให้กลุ่มผู้ใช้ป่าบางกลุ่มจัดการขายไม้จากป่าชุมชนในรูปของกลุ่มแล้วนำรายได้ทั้งหมดมาปันผลให้กับสมาชิกหรือบางกลุ่มได้ปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเพื่อให้ป่าสามารถให้ผลผลิตที่จำเป็นกับคนยากจนเพิ่มขึ้น เช่น ไม้ฟืน และของป่า

ตัวอย่างอีกกรณีหนึ่งเกี่ยวกับความไม่เที่ยงธรรมคือการที่ครอบครัวที่ยากจนมากๆ บางครั้งไม่สามารถใช้สิ่งที่เป็นประโยชน์สาธารณะได้ เช่น โรงเรียน เนื่องจากไม่สามารถจ่ายค่าเทอมและเครื่องแบบนักเรียน ทำให้กลุ่มผู้ใช้ป่าชุมชนบางกลุ่มเปลี่ยนแปลงระบบในการจัดสรรผลประโยชน์จากการจัดการป่าชุมชน เช่น สนับสนุนเป็นทุนการศึกษาและเครื่องแบบนักเรียนแก่ลูกๆ ของครอบครัวเหล่านี้

ในทำนองเดียวกัน แหล่งทุนต่างๆ ก็พยายามหาแนวทางให้เกิดการจัดสรรอย่างเที่ยงธรรม รวมทั้งลดความไม่เที่ยงธรรมที่เกิดขึ้นในบริบทเฉพาะ และเพื่อเพิ่มความเที่ยงธรรมในกระบวนการของกลุ่มผู้ใช้ป่ากลุ่มต่างๆ มากขึ้น เริ่มจากการสนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงและคนในวรรณะที่ต่ำที่สุดอย่าง “ดาลิต” มีตัวแทนเข้ามาเป็นคณะกรรมการของกลุ่มผู้ใช้ป่า รวมทั้งเข้าร่วมอย่างน้อยในการตัดสินใจที่สำคัญๆ ของคณะกรรมการ นอกจากนี้มีการสนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาลในการจัดการป่าที่ดี(รวมทั้งการประเมินและให้ความสำคัญกับความต้องการของสมาชิกที่ยากจนและเป็นคนชายขอบ เช่น ผู้หญิง, โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า การจัดระดับฐานะครัวเรือน หรือ well-being ranking และการตรวจสอบสาธารณะ หรือ public audit) ซึ่งก็ได้นำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ ที่ตอบสนองโดยตรงต่อความต้องการของกลุ่มคนที่มักถูกกีดกันเหล่านี้

คัดแปลจาก: McDermott M.H. and Schreckenber K., 2009. Equity in community forestry: insights from North and South. International Forestry Review, 11(2), pp. 157-170.

Q4

ประเด็นหลักเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ มีอะไรบ้าง?

ในภาพรวมนั้นหลักการสำคัญและคุณค่าของการเพิ่มความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้มีความเกี่ยวข้อง และสามารถนำไปใช้โดยตรงกับกลไกเรดด์พลัส ซึ่งมีมติทั้งสามด้านของความเที่ยงธรรมมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการที่เกี่ยวข้องกับเรดด์พลัส ดังที่ระบุไว้ชัดเจนในข้อตกลงแคนคูน (Cancun Agreement²) โดยในข้อตกลงกล่าวว่าความเที่ยงธรรมมีความสำคัญทั้งเพื่อยืนยันความชอบธรรมและความมีประสิทธิภาพของเรดด์พลัสในด้านการจัดสรรต้นทุนและผลประโยชน์, รวมทั้งการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในการตัดสินใจและการเข้าถึงประโยชน์จากคาร์บอนและที่ไม่ใช่คาร์บอน (Chhatre et al., 2012³; McDermott et al., 2012⁴)

การรกรกเที่ยงเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในเรดด์พลัสมักกล่าวถึงความเที่ยงธรรมในระดับสากล ที่ตรงกันข้ามกับความเที่ยงธรรมในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยความเที่ยงธรรมในระดับสากลของเรดด์พลัสเน้นถึงความรับผิดชอบของประเทศที่พัฒนาแล้ว (ประเทศอุตสาหกรรม) ต่อการปลดปล่อยคาร์บอนและหน้าที่ของประเทศเหล่านี้ในการสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับประเทศกำลังพัฒนา (หรือประเทศที่มีพื้นที่ป่าไม้) ในการลดการปลดปล่อย อย่างไรก็ตามจากการที่มีความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับเรดด์พลัสเพิ่มมากขึ้น การพูดคุยในเรื่องความเที่ยงธรรมในเรดด์พลัสก็กำลังเกิดขึ้นในหลายๆ ระดับ(ดูกรอบที่ 2).

สำหรับความเที่ยงธรรมของเรดด์พลัสในระดับรากหญ้า ก็ไม่ได้มีประเด็นที่แตกต่างมากนัก และส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกับประเด็นที่มีอยู่ของความเที่ยงธรรมภาคป่าไม้ ยกตัวอย่างเช่น ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินป่าไม้, ความอ่อนแอของโครงสร้างธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการป่าไม้ในท้องถิ่น, การมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือมีฐานะทางสังคมควบคุมการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรป่าไม้, การที่กลุ่มคนชายขอบที่ได้แก่ผู้หญิงและกลุ่มชาติพันธุ์ มักถูกกีดกันจากกระบวนการตัดสินใจ, ซึ่งเหล่านี้คือประเด็นหลักที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นเจ้าของและการจัดสรรประโยชน์จากคาร์บอนและที่ไม่ใช่คาร์บอนในกลไกเรดด์พลัส นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมสำหรับความเที่ยงธรรมในเรดด์พลัส เกี่ยวกับสาเหตุหลักของการทำลายป่าและทำให้ป่าเสื่อมโทรม ซึ่งมีความหลากหลายเป็นสถานการณ์เฉพาะพื้นที่ และส่วนใหญ่อยู่นอกภาคป่าไม้

² Achieved at the United Nations Climate Change Conference held in Cancun, Mexico from 29 November to 10 December 2010.

³ Chhatre, A., Lakhanpal, S., Larson, A. M., Nelson, F., Ojha, H. and Rao, J., 2012. Social safeguards and co-benefits in REDD+: a review of the adjacent possible. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 4, pp. 654–660. Available at: <http://dx.doi.org/10.1016/j.cosust.2012.08.006>

⁴ McDermott, C.L., Coad, L., Helfgott, A., and Schroeder, H., 2012. Operationalizing social safeguards in REDD+: actors, interests and ideas. *Environmental Science & Policy* 21, pp. 63–72. Available at: <http://dx.doi.org/10.1016/j.envsci.2012.02.007>

และจากการที่ประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับกลไกเรดด์พลัสกำลังพัฒนาไปในทิศทางที่เกี่ยวข้องกับหลากหลายหลายระดับ, หลากหลายทิศทางและเป้าหมาย, และเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย จะยิ่งทำให้เกิดประเด็นใหม่ๆ ที่ต้องนำมาตัดสินใจ รวมทั้งจะเกิดความขัดแย้งมากขึ้นจากความสนใจและการอ้างสิทธิ์ที่แตกต่างกัน และจะยิ่งส่งผลโดยตรงต่อประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเที่ยงธรรม

กรอบที่ 2: การกทเถียงในระดับสากลเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในเรดด์พลัส

จากการศึกษาเกี่ยวกับการกทเถียงทางนโยบายในประเด็นความเที่ยงธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรดด์พลัสตามสื่อต่างๆ Di Gregorio et al. (2013) ได้ศึกษาพบว่าประเทศอินโดนีเซียและบราซิลกล่าวถึงความ เป็นไปได้ที่ประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาจะร่วมกันแบกรับต้นทุนจากการลดการปลดปล่อย คาร์บอนและความรับผิดชอบในการสนับสนุนเงินทุนให้กับกลไกเรดด์พลัส (ความเที่ยงธรรมในการ จัดสรร) การกทเถียงในประเด็นนี้จัดอยู่ในกรอบของความเที่ยงธรรมในระดับสากล ในทางกลับกันใน ประเทศฟิลิปปินส์นั้นองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศสนใจเกี่ยวกับการจัดสรรต้นทุนและผลประโยชน์ ของเรดด์พลัสในระดับประเทศ เช่นเดียวกับองค์กรในระดับประเทศของเวียดนามที่ได้กล่าวถึงความ เที่ยงธรรมของเรดด์พลัสในระดับรากหญ้าและเชื่อมโยงกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนระดับล่าง นอกจากนี้องค์กรภาคประชาสังคมในระดับประเทศต่างก็แสดงความเป็นห่วงในประเด็นความเที่ยง ธรรมที่เชื่อมโยงกับการจัดสรรสิทธิในที่ดินและสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง องค์กรเหล่านี้เรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิของท้องถิ่น รวมทั้งการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการ วางแผนและดำเนินการเรดด์พลัส

ที่มา: Di Gregorio, M., Brockhaus, M., Cronin, T., Muharrom, E., Santoso, L., Mardian, S. and Badenbender, M. 2013. Equity and REDD+ in media: a comparative analysis of policy discourse. *Ecology and Society*, 18(2). *Ecology and Society*, 18(2).

Q5

ทำไมการขาดความเที่ยงธรรมจึงทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้ามีแนวโน้มที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้มากขึ้น?

องค์กรต่างๆ และภาครัฐมากมายที่มีส่วนร่วมในการพัฒนากลไกเรดด์พลัสมีความเห็นว่ากลไกนี้จะเป็นประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นในหลายๆ ด้าน นอกเหนือจากเป้าหมายหลักของกลไกในการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เรดด์พลัสยังถูกมองว่าเป็นกลไก, ที่จะสามารถสนับสนุนให้เกิดความเที่ยงธรรมในการบริหารจัดการป่าไม้ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นหากมีการดำเนินการอย่างเหมาะสมในทางกลับกันหากการดำเนินการภายใต้กลไกเรดด์พลัสไม่พิจารณาและไม่ให้ความสำคัญกับมิติหลักของความเที่ยงธรรมอย่างเหมาะสมก็จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกลไกและยังทำให้ชุมชนที่ยากจนและคนชายขอบถูกกีดกันจากการดำเนินการมากขึ้น และคนที่ควบคุมการจัดการป่าไม้หรือได้ประโยชน์จากกลไกเรดด์พลัสก็จะเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีฐานะทางสังคมมากกว่า หากไม่มีตัวแทนหรือการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มอย่างแท้จริง สถานการณ์อย่างนี้ยิ่งทำให้เกิดการกีดกันทางสังคมและความยากจนของชุมชน และจะยิ่งซ้ำเติมความเปราะบางของกลุ่มผู้หญิง, กลุ่มชาติพันธุ์ และครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกิน หากพวกเขาไม่สามารถมีตัวแทนเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ดังนั้นการสนับสนุนให้มีตัวแทนและการเข้าร่วมคือแนวทางหลักที่สำคัญต่อการลดความเหลื่อมล้ำในด้านสิทธิการเป็นเจ้าของและสิทธิการใช้ที่ดินของกลุ่มคนเหล่านี้ นอกจากนี้ประเด็นอื่นๆ ที่ต้องคำนึงถึงที่เกี่ยวข้องกับความเปราะบางของคนกลุ่มนี้ด้วยคือการขาดโอกาสเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้, ข้อมูล, กลไกตลาด และเงินทุน รวมทั้งการขาดทักษะในการเรียกร้องหรือนำเสนอความเห็นในกระบวนการตัดสินใจ

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หากไม่นำมิติทั้งสามด้านของความเที่ยงธรรม (การจัดสรร, กระบวนการ, และบริบทเฉพาะ) มาสู่การพิจารณาในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส จะยิ่งทำให้ชุมชนในระดับรากหญ้ามีความเปราะบางเพิ่มมากขึ้น

**ส่วนที่3: แนวทางด้านนโยบายและความท้าทายจาก
การส่งเสริมความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบ
จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ใน
ระดับรากหญ้า**

Q6

มีแนวทางหรือกลไกทางนโยบายอะไรบ้างในระดับสากล ที่ส่งเสริมความเที่ยงธรรมภาคป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส?

ความเที่ยงธรรมเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ทั้งในชุมชน ในประเทศ และระหว่างคนรุ่นต่างๆ แนวคิดเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมมีอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศหลายๆ ฉบับ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกล่าวว่า “การยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเท่าเทียม รวมทั้งการดำรงและใช้สิทธิอันละเมิดมิได้ของสมาชิกในครอบครัวแห่งมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานของเสรีภาพ, ความยุติธรรม และความสันติสุขในโลก”(Weiss, 1990)⁵.

ตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงสำหรับเรดด์พลัส คือ จากการประชุมภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมัยที่ 15 หรือ COP15 ของUNFCCCที่เมืองโคเปนเฮเกนในปี 2552ได้มีความเห็นชอบร่วมกันในการพัฒนาแนวทางเพื่อเป็นมาตรการป้องกันความเสียหายทางสังคม และ/หรือ ทางสิ่งแวดล้อม หรือภัยที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนที่พึ่งพิงป่า และเพิ่มผลประโยชน์สำหรับชุมชนท้องถิ่นบนฐานความเที่ยงธรรม ฉันทามตินี้ได้นำมาสู่การพัฒนาข้อตกลงใน COP16 ที่เมืองแคนคูน และเรียกว่า ข้อตกลงแคนคูน จากที่ได้กล่าวถึงแล้วก่อนหน้านี้ว่าข้อตกลงดังกล่าวครอบคลุมมิติทั้งสามด้านของความเที่ยงธรรม โดยในภาคผนวกที่ 1 ของข้อตกลงได้มีแนวทางและมาตรการป้องกันในทางนโยบายและแรงจูงใจเชิงบวกในประเด็นที่เกี่ยวกับเรดด์พลัส (ดูกรอบที่ 3) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความเคารพต่อองค์ความรู้และสิทธิของชุมชนดั้งเดิมและสมาชิกของชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะของชุมชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น ว่ามีความสำคัญต่อการเพิ่มความเที่ยงธรรมในการจัดการป่า, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส

ในปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยชนเผ่าพื้นเมือง (United Nations Declaration on Rights of Indigenous Peoples (UNDRIP))ที่ประกาศใช้ปี2550ให้การยอมรับสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองในหลากหลายประเด็นและได้มีกรอบแนวทางขึ้นในระดับสากล ซึ่งในกรอบแนวทางนี้รวมถึงหลักการของการยินยอมที่ได้รับบอกกล่าวล่วงหน้าและเป็นอิสระ หรือFree,PriorandInformedConsent(FPIC)ในข้อตกลงแคนคูนก็ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตาม UNDRIP โดยเฉพาะในการยอมรับคุณค่าขององค์ความรู้และสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อส่งเสริมความเที่ยงธรรมในกลไกเรดด์พลัส

⁵Weiss,E.B.,1990.Ourrightsandobligationstofuturegenerationsfortheenvironment
AmericanJournalofInternational
Law, 84: pp. 198-207. Available at: <http://dx.doi.org/10.2307/2203020>

กรอบที่ 3: มาตรการป้องกันของ UNFCCC– และข้อตกลงแคนคูน

ภาคีต่างๆ ใน UNFCCC มีความเห็นร่วมกันในการกำหนดมาตรการป้องกัน หรือ safeguards สำหรับเรดด์พลัสขึ้นมา 7 ด้านในการประชุม COP16 ที่เมืองแคนคูน หรือที่เรียกว่า 'Cancun Safeguards' มาตรการเหล่านี้เกิดจากการยอมรับความเสี่ยงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากกลไกเรดด์พลัส และความสำคัญของประโยชน์ที่หลากหลายสำหรับชุมชนท้องถิ่น และจากรายละเอียดใน มาตรการป้องกันแคนคูน ได้ระบุไว้ว่าหากมีการดำเนินการกิจกรรมเกี่ยวกับเรดด์พลัส ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดมาตรการดังต่อไปนี้:

1. เรดด์พลัสจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนงานป่าไม้ระดับชาติและสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง;
2. โครงสร้างของธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการป่าไม้ระดับชาติ ต้องมีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ, คำมั่นถึงกฎหมายและอธิปไตยของชาติ;
3. ให้ความเคารพต่อองค์ความรู้และสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองและสมาชิกของชุมชนท้องถิ่น, โดยคำนึงถึงข้อผูกมัดในระดับสากล, สถานการณ์และกฎหมายในประเทศ, และรับทราบว่ามีชนชาติใหญ่แห่งสหประชาชาติปฏิบัติตามข้อกำหนดในปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยชนเผ่าพื้นเมืองหรือ UNDRIP;
4. ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง, โดยเฉพาะชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในการดำเนินการเรดด์พลัส;
5. การดำเนินการเรดด์พลัสต้องเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ป่าธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ, ต้องไม่ให้เกิดการดำเนินการเรดด์พลัสนำไปสู่การหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ, แต่ใช้เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการป้องกันและอนุรักษ์ป่าธรรมชาติและการให้บริการทางนิเวศ และเพิ่มประโยชน์ในทางสังคม;
6. การดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงของผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้น;
7. การดำเนินการเพื่อลดการรั่วไหลของการปลดปล่อย

ที่มา: <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf>

หลังจากเกิดข้อตกลงแคนคูนขึ้น ก็ได้มีหน่วยงานหลากหลายระดับร่วมมือกันพัฒนาแนวทางและมาตรฐานเกี่ยวกับมาตรการป้องกันผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังระบุรายละเอียดด้านล่าง, ซึ่งเป็นแนวทางที่เกิดจากความสมัครใจสามารถนำไปประยุกต์ในบริบทเฉพาะของประเทศต่างๆ โดยจะเห็นว่าแนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านต่างๆ ของความเที่ยงธรรม ทั้ง FPIC, การเคารพในสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น, อธิปไตยของชาติ, การแบ่งปันประโยชน์อย่างเป็นธรรม, การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ, การเข้าถึงข้อมูล, และการเสริมความเข้มแข็งและอำนาจให้กับกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งรวมทั้งผู้หญิงและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในโครงการเกี่ยวกับคาร์บอนและการปฏิบัติตาม UNDRIP แนวทางต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย:

- การประเมินทางสิ่งแวดล้อมและสังคมเชิงกลยุทธ์ หรือ Strategic Environmental and Social Assessment (SESA) พัฒนาโดยกองทุนหุ้นส่วนคาร์บอนป่าไม้ หรือ Forest Carbon Partnership Facility (www.forestcarbonpartnership.org/)
- กรอบคิดหลักการด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับเรดด์พลัส หรือ Social and Environmental Principles Framework for REDD+ พัฒนาโดย UN-REDD (www.un-redd.org)
- มาตรฐานทางสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับเรดด์พลัส หรือ Social and Environmental Standards (SES) for REDD+ โดย Climate, Community and Biodiversity Alliance (CCBA) (www.redd-standards.org/)
- มาตรการป้องกันด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับเรดด์พลัส หรือ Social and Environmental Safeguards for REDD+ โดย Rainforest Alliance (www.rainforest-alliance.org/publications/redd-safeguards-guide)
- มาตรฐานคาร์บอนสำหรับผู้หญิง โดย Women Organizing Change in Agriculture and Natural

Q7

การสนับสนุนให้เกิดความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ ในระดับรากหญ้า มักพบกับอุปสรรคด้านใดบ้าง?

การส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับรากหญ้า เป็นงานที่ท้าทายอย่างหนึ่ง, จากการศึกษาที่แนวคิดนี้เกิดขึ้นในบริบทและการให้ความหมายคำว่าเที่ยงธรรม ซึ่งมีประเด็นทางสังคมเกี่ยวข้องและมีการให้ความหมายที่แตกต่างในบริบทและวัฒนธรรมต่างๆ กัน นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและกลไกเรดด์พลัสก็มีความแตกต่างกันในสถานการณ์และวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งหมายความว่าหากต้องการส่งเสริมให้เกิดความเที่ยงธรรม เราต้องเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมและทางกายภาพของพื้นที่ด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมและสามารถวางรูปแบบของความเที่ยงธรรมที่เหมาะสมกับบริบทนั้นๆ นอกจากนี้ต้องวิเคราะห์ด้วยว่าใครเข้ามามีส่วนกำหนดขอบเขตของความเที่ยงธรรมหรือความไม่เที่ยงธรรมว่ามีขอบเขตเป็นอย่างไร และจะมีวิธีการอย่างไรในการประเมินความเที่ยงธรรม

ความเป็นพลวัตของอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความเที่ยงธรรม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ประเด็นที่มีอยู่เช่นการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติโดยกลุ่มคนที่มีอิทธิพลรวมทั้งการเลือกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรต้นทุนและผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อาจเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้

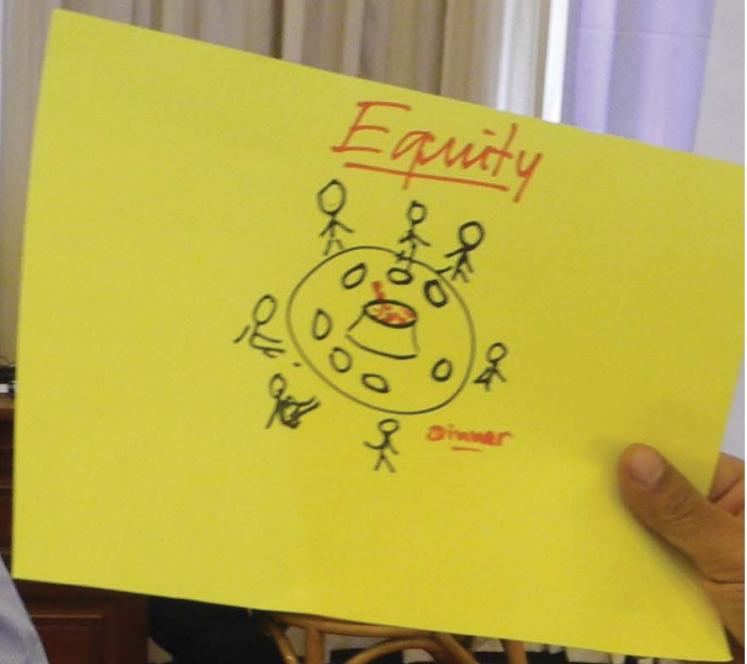
ความท้าทายอีกประเด็นหนึ่งในการเพิ่มความเที่ยงธรรมในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและกลไกเรดด์พลัส คือ ความมั่นคงในสิทธิและการครอบครองที่ดิน เพราะความไม่ชัดเจนในระบบการถือครองที่ดิน และสิทธิและความรับผิดชอบในกลไกเรดด์พลัสในกลุ่มผู้ถือสิทธิในระดับต่างๆ อาจจะนำไปสู่การลิดรอนสิทธิตามจารีตจากชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในสถานการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องมีการกำหนดการเข้าถึงประโยชน์จากคาร์บอนและที่ไม่ใช่คาร์บอนภายใต้กลไกเรดด์พลัส เพราะความไม่ชัดเจนในการเข้าถึงประโยชน์จากคาร์บอนและที่ไม่ใช่คาร์บอนและที่ดินอาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายๆ กลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนที่ไม่ใช่สิทธิตามกฎหมายในทรัพยากรอาจจะถูกกีดกันออกไปจากระบบการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่เกิดจากรედด์พลัส

การสร้างกลไกการจัดสรรต้นทุนและประโยชน์จากรედด์พลัสเป็นอีกหนึ่งความท้าทาย ในสถานการณ์ที่ผลประโยชน์จากรედด์พลัสนั้นไม่มีความแน่นอน ชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนที่พึ่งพิงป่าซึ่งมีพัฒนาการในการเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าและระบบนิเวศอยู่อย่างยั่งยืน อาจจะไม่มีความตั้งใจหรือไม่อยากจะเข้าร่วมในการดำเนินการเพื่อลดการปลดปล่อยคาร์บอนเลยก็ได้

การขาดตัวแทนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้าในเวทีการต่อรองระดับสากลเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัสเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่ง สาเหตุหนึ่งเกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้าหรือตัวแทนของพวกเขายังมีความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้ค่อนข้างน้อย จึงทำให้ขาดศักยภาพที่จะอธิบายหรือนำเสนอปัญหาและความต้องการของตนสู่ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายในระดับต่างๆ นอกจากนี้การที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลในภาษาท้องถิ่น ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้าเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจได้อย่างจำกัด ข้อจำกัดเหล่านี้อาจจะทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่ตอบสนองต่อประเด็นปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้า และยังทำให้พวกเขามีความเปราะบางเพิ่มขึ้นต่อการถูกครอบงำและลิดรอนสิทธิจากกลุ่มอื่นๆ ในการดำเนินงานตามกลไกเรดด์พลัส

ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยอมรับคุณค่าและความสำคัญขององค์ความรู้ของชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนที่พึ่งพิงป่า โดยเฉพาะในขั้นตอนการวางแผนโครงการเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส เมื่อการรทกเกี่ยวข้องกับเรดด์พลัสในปัจจุบันมุ่งเน้นที่ประเด็นเกี่ยวกับชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้จากองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติของท้องถิ่น ซึ่งน่าเสียดายที่ประเด็นนี้ไม่ได้รับความสนใจในเวทีพูดคุยเกี่ยวกับเรดด์พลัส ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสี่ยงที่จะเกิดความล้มเหลวในการดำเนินการเรดด์พลัส

ส่วนที่ 4: การพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มความเที่ยง
ธรรมในระดับรากหญ้า

Q8

บทบาทของวิทยาการกระบวนการในระดับรากหญ้าเพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมมากขึ้นในการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส มีอะไรบ้าง?

การสร้างความร่วมมือโดยการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงความหลากหลายของมนุษยชาติ และเป็นการสร้างพลังผ่านอารมณ์ร่วม, ความสัมพันธ์, และการพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อผลักดันการเคลื่อนไหวในประเด็นที่สนใจร่วมกัน

เมื่อมองจากคำจำกัดความของการสร้างความร่วมมือที่กล่าวถึงข้างต้นจะพบว่าวิทยาการกระบวนการระดับรากหญ้าจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลายรูปแบบเพื่อในการลดข้อจำกัดและความท้าทายที่มีอยู่ และจัดกระบวนการเพื่อสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้าในการเพิ่มความเที่ยงธรรมในวาระที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส บทบาทบางส่วนของวิทยาการกระบวนการในการส่งเสริมความเที่ยงธรรม ประกอบด้วย:

- **ผู้จับเคลื่อนชุมชน**– ช่วยในการเตรียมความพร้อมชุมชน, รวมทั้งจัดกระบวนการและสนับสนุนกลุ่มที่ยังมีตัวแทนเข้ามาร่วมน้อย;
- **ผู้วางกระบวนการและเสนอแนะแนวทาง**–ช่วยวางกระบวนการทั้งระยะสั้นและระยะยาว, โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และทำให้แน่ใจว่าขั้นตอนแต่ละขั้นในกระบวนการเชื่อมโยงกัน และสามารถอธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนต่างๆ ได้;
- **ผู้เสริมสร้างความมั่นใจ**– ช่วยเหลือ/สร้างความเข้มแข็ง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อ่อนแอให้เกิดความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่สำคัญกับพวกเขา;
- **ผู้สนับสนุน/อธิบาย ข้อมูล**–ติดตามสถานการณ์ปัจจุบันทั้งการพัฒนา, มาตรฐาน, และข้อมูล เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส และสามารถอธิบายสิ่งเหล่านี้ให้เข้าใจง่ายโดยปราศจากความคิดเห็นส่วนตัว ที่จะเป็นการครอบงำความคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย;
- **ผู้เชื่อมประสาน/สร้างเครือข่าย**–สามารถรับรู้ถึงรูปแบบและความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มและประเด็นต่างๆ และให้ความช่วยเหลือได้หากมีความต้องการ;
- **ตัวกลางที่ชัดเจน**– เชื่อมโยงชุมชนและผู้ผลิตสู่ตลาดรวมทั้งกระบวนการตัดสินใจที่เป็นธรรมและโปร่งใส;

- **ผู้สร้างพื้นที่**– ในการระดมสมองและกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น ต้องใช้ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะช่วยจัดกระบวนการสร้างโอกาสให้ความคิดเห็นของกลุ่มที่มีถูกเพิกเฉยได้ รับการพิจารณาในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวกับสาธารณะ;
- **ผู้บันทึก**– สามารถบันทึกความคิดเห็นโดยไม่เปลี่ยนแปลงความหมายที่แท้จริง และแลกเปลี่ยนความเห็นเหล่านี้กับผู้อื่น;
- **ผู้นำความเท่าเทียมทางเพศ**– สามารถเป็นผู้นำภายใต้ความท้าทายของความแตกต่างทางอำนาจและบรรทัดฐานที่เกิดจากเพศภาวะ, สามารถสนับสนุนให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงเข้ามาร่วมได้ อย่างเท่าเทียมในการตัดสินใจและการแบ่งปันประโยชน์ที่เป็นธรรม;
- **ผู้ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย**– การสร้างโอกาสและใช้เทคนิคต่างๆ ในการกระตุ้นการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ และนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกัน;
- **ผู้ผลักดัน**– ผลักดันให้ชนเผ่าพื้นเมืองและชุมชนที่พึ่งพิงป่าสามารถเข้าร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับREDD+ เมื่อจำเป็น

บทบาทของวิทยากรกระบวนการอาจมีความหลากหลายดังที่กล่าวแล้ว แต่สิ่งที่สำคัญสำหรับวิทยากรกระบวนการระดับรากหญ้าคือความเป็นกลางในการส่งเสริมความเที่ยงธรรม ซึ่งหมายถึงวิทยากรกระบวนการจะต้องไม่ตัดสินใจหรือแสดงจุดยืนเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ควรปล่อยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ได้พิจารณาว่าประเด็นความเที่ยงธรรมที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาคืออะไรและจะนำมาปรับใช้ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมและสภาพพื้นที่ของพวกเขาอย่างไรและเพื่อพิจารณาวิถีความเที่ยงธรรมในกระบวนการ วิทยากรกระบวนการควรคำนึงถึงกลุ่มคนที่มักเป็นคนชายขอบ และสนับสนุนให้คนกลุ่มนี้สามารถเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นและความสนใจของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่เชื่อมโยงอีกประเด็นคือความเที่ยงธรรมในบริบทเฉพาะที่ต้องค้นหากลุ่มที่มักเป็นคนชายขอบเหล่านี้และทำให้แน่ใจว่าความสนใจของคนกลุ่มนี้ได้ถูกนำมาพิจารณาในการวางแผนและการดำเนินการโครงการเกี่ยวกับเรดด์พลัส โดยการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงและควบคุมผลประโยชน์ที่เกิดจากคาร์บอนและไม่ใช้คาร์บอนของกลไกเรดด์พลัส

Q9

เกณฑ์และตัวชี้วัดหลักเพื่อติดตามความคืบหน้าด้านความเที่ยงธรรม ภาคป่าไม้, การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัสมีอะไรบ้าง?

เพื่อประเมินว่าได้เกิดการบูรณาการหลักการและคุณค่าหลักๆ ของความเที่ยงธรรมในการจัดการป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส, มีความจำเป็นที่จะต้องติดตามมิติทั้งสามด้านของความเที่ยงธรรม โดยมีเกณฑ์และตัวชี้วัดหลักที่จะช่วยในการติดตามดังแสดงในตารางด้านล่าง:

การจัดสรรความเที่ยงธรรม— องค์ประกอบหลักที่เกี่ยวกับการจัดสรรความเที่ยงธรรม ได้แก่ ต้นทุน, ความเสี่ยง, และการจัดสรรผลประโยชน์ที่ทั่วถึงและเป็นธรรม แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เชื้อชาติต่างด้าว คือกองค์ประกอบหลักเหล่านี้ โดยแสดงข้อมูลที่ต้องมีการรวบรวมทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อติดตามการดำเนินงานและความมีประสิทธิภาพของการจัดสรรความเที่ยงธรรมในเรดด์พลัส:

ประเด็นหลัก	ประเภทของข้อมูลที่ต้องรวบรวมเพื่อการติดตาม
ต้นทุน	<ul style="list-style-type: none">ประเภทของต้นทุน-ต้นทุนในรูปของเงินและไม่ใช้ตัวเงินเช่นแรงงาน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นในกิจกรรมการจัดการป่าต่างๆ เช่น การลาดตระเวน, การปลูกป่า, การใช้วิธีการทางวนวัฒนวิทยา เป็นต้น;การจัดสรรความรับผิดชอบในต้นทุนที่เกิดขึ้น ใครบ้างที่ต้องรับผิดชอบต่อต้นทุน, เป็นเงินเท่าไรหรือใช้เวลาเท่าไรในการทำกิจกรรมการจัดการป่าและเมื่อใด
ความเสี่ยง	<ul style="list-style-type: none">ข้อห้ามในการเข้าไปใช้ทรัพยากรจากป่า, ความท้าทายของการดำรงชีพ, การกีดกันคนบางกลุ่มออกจากกระบวนการตัดสินใจและจัดสรรผลประโยชน์, ความคาดหวังที่ไม่เป็นจริงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น และต้นทุนที่มากเกินไปกว่าประโยชน์ที่ได้รับ
ผลประโยชน์	<ul style="list-style-type: none">ผลประโยชน์ในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินจากป่าไม้, เช่น รายได้ที่เป็นเงิน (การจ่ายให้บุคคล และ/หรือ ใช้ในโครงการของชุมชน) จากทรัพยากรที่เป็นคาร์บอน และไม่ใช้คาร์บอนจากป่าไม้, การเพิ่มการเข้าถึงประโยชน์, กิจกรรมทางเลือกเพื่อสร้างรายได้, การเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและกลุ่มชายขอบในชุมชนในกระบวนการเรดด์พลัส;เรื่องราวความเปลี่ยนแปลงและหลักฐานทางเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและผลประโยชน์

ความเที่ยงธรรมในกระบวนการ พิจารณาถึงการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักและผู้ถือสิทธิมีโอกาสในการเข้าร่วมและแสดงความคิดเห็นของตนในกระบวนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เช็คลิสต์ด้านล่างแสดงถึงตัวชี้วัดและข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดเพื่อติดตามความเที่ยงธรรมในกระบวนการ:

ประเด็นหลัก	ประเภทของข้อมูลที่ต้องรวบรวมเพื่อการติดตาม
สัดส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักและกลไกการตัดสินใจในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> • วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก; • ผู้หญิง, สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์, และกลุ่มคนที่มักถูกกีดกัน เข้ามาร่วมในกลไกการตัดสินใจระดับท้องถิ่น; • ขั้นตอนในการเลือก/คัดเลือก ตัวแทนเข้ามาในกลไกการตัดสินใจระดับท้องถิ่น; • การค้นหาประเด็นหลักของความเที่ยงธรรมหรืออุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ
กระบวนการตัดสินใจ	<ul style="list-style-type: none"> • มีกฎระเบียบและข้อกำหนดตามกฎหมายที่กำหนดโดยกลไกการตัดสินใจระดับท้องถิ่นสำหรับการจัดการป่าและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่า; • องค์กรความรู้และการใช้กระบวนการ FPIC ในการตัดสินใจ (FPIC-Free, Prior and Informed). • กฎระเบียบและข้อกำหนดตาม กฎหมายเพื่อส่งเสริมประเด็นหญิง-ชายและการสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกกลุ่มในการตัดสินใจ, การเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้, และกลไกการแบ่งปันประโยชน์; • ความถี่ในการประชุม (มีการประชุมที่ครั้งในหนึ่งเดือนหรือหนึ่งปี) ที่จัดขึ้นโดยกลไกการตัดสินใจ, และบันทึกจากการประชุม; • แผนงานเพื่อดำเนินการภายหลังการประชุม; • มีกลไกรับเรื่องร้องเรียน ที่ชุมชนท้องถิ่นรับทราบ
ความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> • การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการป่า ซึ่งรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการทำลายป่าและทำให้ป่าเสื่อมโทรม, มีบันทึกการเบิกจ่ายเงินสำหรับกิจกรรมการจัดการป่า, แหล่งทุนและรายจ่ายของเงินทุน และกลไกการแบ่งปันประโยชน์, หากเป็นไปได้; • ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยง, ความท้าทายและค่าเสียโอกาสจากรีดตัด; • เวทีการพูดคุยระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในหรือโดยรอบชุมชน ซึ่งสามารถนำไปสู่การส่งเสริมความเที่ยงธรรมในเรดด์พลัส; • องค์กรความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนา/กิจกรรมในพื้นที่ป่า ที่อาจส่งผลกระทบต่อการวางแผนและดำเนินการโครงการเรดด์พลัส

ความเที่ยงธรรมในบริบทเฉพาะ: พิจารณาจากการที่สถานการณ์, ศักยภาพ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ปัจจุบันนั้นสนับสนุนให้เกิดความเที่ยงธรรมอีกสองมิติคือการจัดสรรและความเที่ยงธรรมในกระบวนการ จึงต้องมีข้อมูลสนับสนุนด้านนโยบาย, สถาบัน และกระบวนการ⁵ ที่เป็นข้อมูลปัจจุบันเพื่อใช้พิจารณาการเข้าถึงทรัพยากร, บทบาทและความรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลไกเรดด์พลัส การติดตามความเที่ยงธรรมในมิตินี้มีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้:

ประเด็นหลัก	ประเภทของข้อมูลที่ต้องรวบรวมเพื่อการติดตาม
สถานการณ์ในปัจจุบันของการจัดการป่าไม้ในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> • กลไกทางสถาบันในการจัดการป่าไม้ในปัจจุบัน เช่น ในปัจจุบันใครมีบทบาทตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการป่า และเพราะเหตุใดจึงเป็นบุคคลกลุ่มนี้ และพวกเขาตัดสินใจอย่างไร? • อุปสรรคต่อการสร้างการมีส่วนร่วม เช่น ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่อง 'สิทธิ', 'การเข้าถึง', หรือ 'ข้อห้าม' เช่น ชาติพันธุ์, เพศ, วรรณะ, การศึกษา และการรู้หนังสือ, อายุ, อาชีพ, ที่ตั้ง, สถานะครัวเรือน, ศาสนา, มุมมองทางเพศ, เป็นต้น และปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความเที่ยงธรรมของกลุ่มต่างๆ อย่างไร? • ประเด็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินป่าไม้และทรัพยากรจากป่า
ศักยภาพในเรื่องเรดด์พลัส	<ul style="list-style-type: none"> • ระดับของความตระหนักและความรู้ของผู้มีบทบาทในการตัดสินใจ และสมาชิกในชุมชน ในประเด็นด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรป่าไม้; • ระดับขององค์ความรู้ในการจัดการป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเรดด์พลัส ระหว่างกลุ่มชุมชนท้องถิ่นที่มีระดับทางเศรษฐกิจสังคมแตกต่างกัน, รวมทั้งกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มชาติพันธุ์ และนโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้อง • แผนการพัฒนาศักยภาพของผู้มีบทบาทตัดสินใจในท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการป่า, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส; • วัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน, เช่น ในระหว่างการประชุมปกติ- มีการให้เวลาเพิ่มเติมกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยผู้ที่ผ่านการอบรม ได้แลกเปลี่ยนกับสมาชิกคนอื่นๆ ที่ไม่มีข้อมูลในประเด็นนั้นๆ

⁵ องค์กร,การจัดตั้ง,โครงสร้าง,สังคม,หรืออื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน,เจตนาารมณ์ในการขับเคลื่อนงานหรือโครงการ โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวกับสาธารณะ, การศึกษา หรือการกุศล

Q10

บทบาทของ RECOFTC ในการเพิ่มความเที่ยงธรรมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้มีอะไรบ้าง?

RECOFTC – ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า ให้ความสำคัญกับหลักการของแนวทางบนฐานสิทธิ รวมทั้งแนวทางซึ่งบูรณาการบรรทัดฐาน, หลักการ, มาตรฐาน, และเป้าหมาย จากหลักสิทธิมนุษยชน สู่การวางแผนและกระบวนการในการพัฒนา และจากบทบาทหลักที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพ RECOFTC ได้พัฒนาเอกสารการวิจัยและฝึกอบรม, และจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของความเที่ยงธรรมทางสังคมในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโครงการระดับภูมิภาค 2 โครงการในการส่งเสริมแนวคิดความเที่ยงธรรมทางสังคมในประเด็นดังกล่าว โครงการแรกคือโครงการ REDD + Grassroots ได้รับการสนับสนุนจาก NORAD และโครงการ GREEN Mekong ได้รับการสนับสนุนจาก USAID โดยทั้งสองโครงการช่วยเสริมซึ่งกันและกันทั้งด้านพื้นที่ดำเนินการ, แนวทาง และกลุ่มเป้าหมาย และมีพื้นที่ดำเนินงานร่วมใน 3 ประเทศของกลุ่มน้ำโขง (ลาว, เมียนมา, และเวียดนาม); นอกจากนี้ โครงการ REDD+ Grassroots มีการดำเนินงานในประเทศอินโดนีเซีย และเนปาล และโครงการ GREEN Mekong ดำเนินงานในประเทศกัมพูชาและไทยซึ่งทั้งสองโครงการมีแนวคิดร่วมในการดำเนินการที่ชัดเจน โครงการ REDD+ Grassroots มีกลุ่มเป้าหมายจากระดับรากหญ้ามากระดับจังหวัด และโครงการ GREEN Mekong มีกลุ่มเป้าหมายจากระดับจังหวัดสู่ระดับภูมิภาค

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐระดับจังหวัดและองค์กรภาคประชาสังคมที่จะต้องทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับรากหญ้าคือกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ GREEN Mekong ในขณะที่โครงการ REDD+ Grassroots ทำงานร่วมกับชุมชนที่พึ่งพิงป่า และองค์กรภาคเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิง, กลุ่มชาติพันธุ์, นักข่าว, ครู, นักเรียน, และกลุ่มเยาวชน กิจกรรมเช่นการสร้างความตระหนัก, การฝึกอบรม และกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพในระดับท้องถิ่นเป็นกิจกรรมหลักในโครงการ REDD +Grassroots สำหรับโครงการ GREEN Mekong ดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ในระดับชาติและระดับภูมิภาค, ทั้งยังมีการเชื่อมโยงกับการพัฒนานโยบายของกลไกระดับภูมิภาค เช่น ประชาคมอาเซียน แนวทางแบบองค์รวมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้า (ผ่านโครงการ REDD+Grassroots), แต่ยังช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรากหญ้าและผู้กำหนดนโยบายรวมไปถึงผู้ปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค (ผ่านโครงการ GREEN Mekong) ; ซึ่งจะยิ่งสร้างพลังในการขับเคลื่อนสำหรับการส่งเสริมหลักการของความเที่ยงธรรมทางสังคมในภาคป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัสในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

นอกเหนือจากการพัฒนาฝีมือบับย่รวมคำถาม-ตอบ นี้, ทั้งสองโครงการได้ร่วมพัฒนาคู่มือการฝึกอบรมเกี่ยวกับ การเพิ่มความเที่ยงธรรมระดับรากหญ้าในบริบทป่าไม้และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รายละเอียดสั้นๆ และการอธิบายอย่างง่ายเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของความเที่ยงธรรมในภาคป่าไม้, การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเรดด์พลัส ในคู่มือบับย่อนี้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในคู่มือการฝึกอบรม โดยผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดได้จากลิงค์:

<http://www.recoftc.org/training-manuals-and-guides/improving-grassroots-equity-forests-and-climate-change-context-training>

ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องความเที่ยงธรรม, สามารถดูได้จาก:

- grassrootsequity portal: <http://www.recoftc.org/project/green-mekong/project/grassroots-equity-portal>
- genderequityvideo:<http://www.recoftc.org/project/green-mekong/videos/video-what-gender-equity>
- gender equity booklet: <http://www.recoftc.org/project/grassroots-capacity-building-redd/q-and/gender-redd-qa-handbook>
- GREEN Mekong Program: <http://www.recoftc.org/project/green-mekong>
- REDD+ GrassrootsProject: <http://www.recoftc.org/project/grassroots-capacity-building-redd>

THE CENTER FOR PEOPLE AND FORESTS

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า - รีคอฟ (RECOFTC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2530 เป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะและมีความสำคัญในแวดวงของงานด้านวนศาสตร์ชุมชนและยังเป็นองค์กรความร่วมมือในระดับประเทศที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญในการเสริมสร้างศักยภาพด้านวนศาสตร์ชุมชนและการพัฒนาการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน

รีคอฟดำเนินงานโดยความร่วมมือกับเครือข่ายยุทธศาสตร์และภาคีพันธมิตรซึ่งรวมถึง ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาทั้งในระดับประเทศและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ด้วยประสบการณ์ในระดับนานาชาติที่มากกว่า 25 ปี ภายใต้แนวทางที่หลากหลายในการเสริมสร้างศักยภาพ ที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์และศึกษาวิจัย การสร้างพื้นที่สาธิต และจัดทำเอกสารด้านการฝึกอบรม โดยเป็นองค์กรที่ร่วมสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาทางวนศาสตร์ชุมชน บนหลักการในสิทธิที่เข้มแข็ง มีธรรมาภิบาลและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC)
ตู้ ป.ณ. 1111 ที่ทำการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรุงเทพมหานคร 10903
โทรศัพท์ +66 (0) 2940 5700
โทรสาร +66 (0) 2561 4880
info@recoftc.org
www.recoftc.org

Printed on recycled paper